

דרכי הכנת פירות שביעית למאכל

בגדר דרך האכילה המקובלת, כתבו הפוסקים:

משפטי ארץ - שביעית פרק כב סעיף ד:

צורת האכילה הנהוגה אצל חלק גדול מן הציבור אף על פי שאינה נהוגה אצל רוב הציבור, נחשבת כדרך אכילה, ובלבד שלא יהיה אותו ציבור מיעוט קטן, וכן שיהיה ציבור זה רגיל בצורת אכילה זו, ולא ינהג כך רק לעיתים רחוקות.

בדעבד אם שינה את הפרי מדרך אכילתו הרגילה, יש לנהוג בו קדושת שביעית:

ספר השמיטה (הגרי"מ טיקוצ'נסקי) פרק ז סעיף ב:

אם עבר ושינה הפרי, כגון שבישל פרי הנאכל חי... מותרין באכילה ובקדושתן הן ואסור להפסידם.

ב. כבישת פירות שביעית

מדברי המשנה עולה שמותר לכבש פירות שביעית:

משנה מסכת שביעית פרק ט משנה ה:

הכובש שלשה כבשים בחבית אחת רבי אליעזר אומר אוכלין על הראשון רבי יהושע אומר אף על האחרון רבן גמליאל אומר כל שכלה מינו מן השדה יבער מינו מן החבית והלכה כדבריו.

הגר"מ אליהו הדגיש שהדבר תלוי בדרך ההכנה המקובלת באותו דור:

מאמר מרדכי - שביעית מאמרים סימן יב:

בעבר לא היו מוכרים מלפפונים כבושים אלא מי שהיה רוצה מלפפון כבוש היה כובש אותו בביתו, אך זה לא היה כל כך נפוץ, ועל כן באותה תקופה היה אסור לכבש מלפפונים בשביעית כיון שהרמב"ם כתב שדבר שרגילים לאוכלו חי - אסור לאוכלו מבושל, וכבוש כמבושל. אבל היום השתנו הדברים, ורוב המלפפונים הקטנים שזורעים ומגדלים הם לצורך כבישה, ולכן - מותר לכבשם בשביעית.

על אף ההיתר, כתב הגר"ח קנייבסקי שאין לכבש לצורך זמן מרובה:

דרך אמונה הלכות שמיטה ויובל פרק ה הלכה ג:

שהרי שנינו הכובש ג' כבשים בחבית אחת אלמא דמותר לעשות כבשים בפירות שביעית ולפי זה מותר לכבש בחומץ מלפפונים ועגבניות וכרוב, **מיהו לזמן מרובה אסור דהוי כסחורה** ושיעור זמן מרובה לא נודע... לכן נראה לכאורה שמותר לעשות מלפפונים כבושים לכמה שבועות כמו שדרך לעשות לצורך השתמשות בבית, אבל לא לצורך זמן מרובה. ואולי הגדר בזה דדברים שדרך לעשותן יותר, משום שאין כדאי לטפל בזה בדבר מועט ולעשותן כל יום - זה לא מיקרי לזמן מרובה, אבל דברים שדרך לעשותן הרבה בשביל שרוצה שישתהה הרבה זמן זה נקרא לזמן מרובה.

ג. סחיטת פירות שביעית

לעיל התבאר, שדרך השימוש בפירות שביעית מקבילה ככלל לאופן השימוש המותר בתרומה. לגבי סחיטת פירות של תרומה נאמר בגמרא:

הקדמה:

פירותיה של ארץ ישראל ניחנים בקדושה עליונה, כפי שכתב ה'בית חדש': "הלא קדושת הארץ הנשפעת בה מקדושת הארץ העליונה היא נשפעת גם בפירותיה שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ". בשנת השמיטה פירות ארץ ישראל קדושים עוד יותר, ועלינו לנהג בהם בכבוד ובקדושה יתירה.

שאלה: האם ניתן להכין 'חמוצים' מירקות הקדושים בקדושת שביעית? כמו כן, האם ניתן להכין מיץ סחוט מתפוזים הקדושים בקדושת שביעית?

א. מקור הדין

נאמר בתורה:

ויקרא פרשת בהר פרק כה פסוק ו:

והיתה שבת הארץ לכם לאכלה.

על כך דרשו חז"ל:

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נב עמוד ב:

'לאכלה' אמר רחמנא, ולא להפסד.

מתוך לימוד זה הגדירו חז"ל את אופני השימושים המותרים בפירות שביעית:

מסכת שביעית פרק ח משנה ב:

שביעית ניתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה. לאכול דבר שדרכו לאכול, ולסוך דבר שדרכו לסוך. לא יסוך יין וחומץ, אבל סך הוא את השמן, וכן בתרומה ובמעשר שני. קל מהם שביעית, שניתנה להדלקת הנר.

❖ **אלו מן המצוות התלויות בארץ מחילות קדושה על הפירות ואוסרות אותם בשימוש לא רגיל?**

הירושלמי פירט הלכה זו:

תלמוד ירושלמי שביעית פרק ח הלכה ב:

כיצד לוכל (לאכול) דבר שדרכו לוכל? אין מחייבין אותו לוכל לא פת שעיפשה (שהתקלקלה) ולא קנובת ירק ולא תבשיל שנתקלקל צורתו, וכן הוא שביקש לוכל תרדין חיין או לכוס חיתין חיות (שדרכם בבישול) אין שומעין לו.

על פי דברי הירושלמי, הרמב"ם פסק להלכה את גדרי האכילה, והשווה בין דיני תרומה ומעשר שני לדיני פירות שביעית:

משנה תורה הלכות שמיטה ויובל, פרקה הלכה ג:

ולא ישנה פירות מבריתן כדרך שאינו משנה בתרומה ומעשר שני, דבר שדרכו ליאכל חי לא יאכלנו מבושל, ודבר שדרכו להאכל מבושל אין אוכלין אותו חי.

❖ **חובה דעתך מה טעם האיסור לאכול פירות שביעית שלא בדרך הרגילה?**

שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן מו:

לפי זה יש לנו על כרחך לומר, דאף שבתרומה איכא תרי טעמי לאיסור הסחיטה חדא מפני שמפסידן, ועוד מפני שמוציאן מקדושתן, ולכן אסור משום כך אף במיני פירות דקיימי נמי לסחיטה, מכל מקום בשביעית לא אסור אלא משום טעם הראשון בלבד. וממילא צריך לומר שהרמב"ם לא לגמרי אשווהו לשביעית ותרומות אהדדי, אלא נתכוין רק לומר שאיסור שניהם שוה בכהאי גוונא דאית ביה משום הפסד, וממילא מותר שפיר לפי זה לסחוט תפוז ולימון ואשכוליות של שביעית כדי ליהנות מן המשקין היוצאין מהן, אך צריך להזהר שלא לאבד בידיים מה שנשאר עם הפרי

וכן פסקו הילקוט יוסף (שביעית פרק טז עמ' טו) והגר"מ אליהו שמותר מן הדין לסחוט פירות וירקות שדרך העולם לסוחטם:

מאמר מרדכי - שביעית פסקי הלכות יג:

מותר להכין מיץ מפירות שרובם מיועדים למיץ (כגון: תפוזים או לימונים וכן גזר או עגבניות), אך אסור להכין מיץ מפירות שרובם אינם מיועדים למיץ (כגון: מלפפון).

טעם נוסף להתיר לסחוט פירות הדר כתב החזון איש:

חזון איש שביעית סימן כה אות לב:

אמנם נראה דלא חשיב יוצא מהן אלא בנשמר במלאכתו שלא יכנס כל גוף הפרי בתוך המשקה... אבל אם ממסמס את כל הפרי לתוך הקערה ולא נשארו רק הקרומין היינו ריסוק כל הפרי והיינו טרימא (תמרים מעוכים) ואף על גב דמעיקרא אוכל והשתא משקה מכל מקום לא מקרי הפסד... **ובתפוזי לעולם הנאת אכילתו הוא כעין שתייה ולא מקרי משנה מבריייתו.**

❖ סכמ, מהם שיטות הפוסקים לגבי סחיטת פירות שביעית?

ד. הלכה למעשה

כך נפסק להלכה בספרנו 'תורת המחנה':

- יש לאכול פירות שביעית בדרך המקובלת, פירות שמקובל לאכלם מבושלים יאכלו מבושלים, פירות שמקובל לאכלם חיים יאכלו חיים. פירות שלעיתים נוהגים לאכלם חיים ולעיתים מבושלים, מותר לאכלם בשני האופנים.
- פירות שדרך לבשלם, מותר גם לטגנם, לאפותם ולקלותם. פרי שדרך לכבוש אותו, מותר לכבושו.
- פרי שעומד להתקלקל, מותר לעבדו באופן שאינו רגיל, כדי למנוע את הפסדו.
- אין לשנות פרי מבריייתו, אלא בדרך המקובלת. על כן, אין לטחון, לרסק או לקלף פירות שאין דרכם בכך. מותר לקלף כדרך שרגיל בכל שנה, ובמטבח צבאי שרגילים לקלף בכמות רבה, רשאים לנהוג כך גם בשמיטה, אך יש לנהוג קדושה בשאריות.
- במטבח צבאי גדול מותר להשתמש במכונת קילוף (תפוז"א וגזר) אף שהשאריות נפסדות בכך.
- מותר לסחוט פירות שדרך לסחטם, ויש המקלים רק בפירות הדר, והמחמיר גם בזה תבוא עליו ברכה, אך אין צורך להחמיר בכך ביבול שנמכר במסגרת היתר מכירה.
- פרי שעובד או נסחט באיסור, מותר ומצווה לאוכלו, ויש לנהוג בו קדושת שביעית.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לח עמוד א:

ואמר ר' רב בר רב אשי: האי דובשא דתמרי מברכין עליוה שהכל נהיה בדברו. מאי טעמא? - זיעה בעלמא הוא. כמאן? כי האי תנא, דתנן: דבש תמרים, ויין תפוחים, וחומץ ספוניות, ושאר מי פירות של תרומה - רבי אליעזר מחייב קרן וחומש, ורבי יהושע פוטר (כיוון שירדו ממעלתם).

מדברי רש"י מבואר שפרי של תרומה שאינו עומד בייחוד להכנת משקה אסור בסחיטה:

רש"י שם:

ורבי יהושע פוטר - דזיעה בעלמא הוא, ואין שם תרומה חל עליו, ואין **לך פרי הניתן למשקה אלא זיתים וענבים בלבד**, והיינו כמר בר רב אשי.

הראשונים נחלקו מדוע הותר לסחוט זיתים וענבים:

לדעת רבים מהראשונים, רק בזיתים וענבים, התחדשה ההלכה מגזרת הכותב לגבי עורלה, שהמשקה נחשב לגופו של הפרי ולא לזיעה:

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף כז עמוד א:

אמרינן במסכת חולין בפרק העור והרוטב (דף קכ:) גבי ערלה שאינו חשוב משקה אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים בלבד, ומדלגבי ערלה לא חשיבי שאר משקין אלא זיעה בעלמא, גבי ברכה נמי לא דיינינן להו אלא זיעה בעלמא ולא מברכין עלייהו אלא שהכל.

לעומת זאת, מדברי הרשב"א עולה, שמותר לסחוט כל פרי שדרכו בכך, שכן התקשה מדוע המשקה היוצא מסתְּנִיָּות (ענבי חורף שלא הבשילו) אינו נחשב למשקה:

חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף לח עמוד א:

וקשיא לי דתינח כולהו, אלא חומץ סתונית מאי איכא למימר דאדרבה לא ניתן אלא למשקה ואין דרכו ליאכל ודרך היוצא ממנו ליאכל הוא.

❖ מהי נקודת המחלוקת בין הראשונים בטעם ההיתר לסחוט

זיתים וענבים? מהי ההשלכה המעשית מכך?

למעשה, נחלקו האחרונים האם מותר לסחוט פירות שביעית שדרך לסחוט אותם:

הגרי"מ טיקוצ'ינסקי נטה להחמיר:

ספר השמיטה הלכות שביעית עמוד ל:

לסחוט תפוז לימון ואשכוליות קשה לעניות דעתי להתיר. בהשקפה ראשונה אמרתי, אחרי שכיום נוהגים לשתות מיץ תפוז ואשכוליות, הרי זה כזיתים וענבים שמותר לסחוט, וסעד לדבר מדין סחיטת לימון בשבת... שבזמן הזה שהלימון עומד לכך כתב החי"אדם שאסור לסחוט. תו נמלכתי שאין זה פשוט כלל, ויש להוכיח לחומרא: (א) דהא תמרים עמדו מעולם גם לדבש... ועם כל זה אין עושין מתמרים דבש. (ב) מפורש שם ששאר כל הפירות אין משנין אלא זיתים וענבים בלבד... משום שהשמן והיין הוא גוף הפרי, מה שאין כן, במשקין היוצאין מכל שאר פירות. (ג) כל משקה היוצא משאר פירות איננו נקרא פירא... והוא רק 'זיעה בעלמא'... אולם איני קובע דבר זה במסמרות.

לעומת זאת, הגרש"ז אויערבך חילק בין תרומה, שאסור לסוחטה בשביל שלא להורידה מקדושתה לבין פירות שביעית שאסור רק להפסידם:

'והגית בו' - דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל. יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית. מערכת: סא"ל הרב שהם עורקבי רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה, סרן הרב דודי גרינפלד מפקד בית המדרש, אע"צ הרב חנניה שפרן, כתיבה ועריכה: טור' ר' ישראל רבי, טור' ר' נועם שאול.

הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com להצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצאפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה), סרקו את הקוד:

